

Sanja Crnković-Pozaić, magistar znanosti, direktorica je Centra za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva (CEPOR). Javnosti je poznata kao nekadašnja ravnateljica Hrvatskog zavoda za zapošljavanje i potpredsjednica Uprave Agrokora.

Članak: Održiva budućnost,
Dennis Meadows, Donella Meadows, Jorgen Randers

Komentar Sanje Crnković-Pozaić

"Moramo biti oprezni, ne smijemo podleći očaju jer čudna blistavost nade još uvijek postoji." - Edouard Saouma, 1993.

Prije 10.000 godina stanovništvo je naraslo do neslučenih razmjera - na zemlji je bilo čak 10 milijuna ljudi. Ta ogromna brojka vodila je do katastrofe. Nisu svi ljudi mogli opstati kao skupljači i lovci. Strategija preživljavanja bila je dvojaka - jedan se dio populacije uputio u osvajanje novih teritorija gdje prije nije kročio čovjek - i našavši bogatu novu prirodnu okolinu, nastavili su živjeti na isti način kao u svojoj domaji. Drugi su ostali na istom mjestu i stvorili *Poljoprivrednu revoluciju*.

Ova promjena u cijelosti je preokrenula svijet kakav je bio naglavačke. Skupljači i lovci bili su nomadi i njihova je uspješnost ovisila o sposobnosti nesmetanog kretanja preko velikih površina. Odustajanjem od pokretljivosti sve se promijenilo - postalo je neophodno osigurati za sebe fiksni dio zemlje - prvi puta je imalo smisla biti vlasnikom zemlje i ograničiti ostalima da se njome koriste. Ova je činjenica pokretač svijeta kakvim ga danas poznajemo. Neki su bili vlasnici i povećavali svoje resurse; drugi su bili bez vlasništva i nisu uspjeli u jednakoj mjeri. Stvorene su velike razlike među društvenim skupinama jer su neki uspjeli akumulirati svoje bogatstvo dok ga drugi nikako nisu uspjeli steći. Pojavile su se ogromne socijalne razlike.

Tehnološkim napretkom mašine postaju ključni razvojni resurs. Stigla je *Industrijska revolucija*. Industrijski su radnici čak živjeli slabije od poljoprivrednika ali je pretegnuo nov vrijednosni sustav. Prema njemu sve što vidiš oko sebe od ljudi i strojeva do zemlje smatralo se resursom koji se treba iskoristiti u cilju dobivanja profita. U komoditizaciji gdje je vlastita sreća vezana za posjedovanje nečega materijalnog veza između čovjeka i prirode postajala je sve tanja i tanja. Ova je filozofija stvorila toliko dobre uvjete za život većine da se ljudska populacija povećala sa 10 milijuna na 6 milijardi ljudi u prethodnih 10 000 godina - povećanje od 600.000 posto. Uspjeh industrijske revolucije kao i poljoprivredne revolucije prije toga doveo je do granica njihovog razvoja - resursi su degradirani i moralo je doći do nove revolucije.

Autori knjige smatraju da je nova revolucija *Održivi razvoj*. Kao što je bilo nemoguće da jedan feudalac zamisli robotiziranu tvornicu Hyundai-a, tako je i danas teško zamisliti da će do nove revolucije doći. U stvarnosti, ta je revolucija već počela. Kao i sve prethodne, nova će revolucija u cijelosti promijeniti lice zemlje i temelje ljudskog identiteta, institucija i kultura.

Znajući to, možemo li ubrzati promjene kako ne bi došlo do nepotrebnog uništavanja? Postoji li mehanizam upravljanja revolucijom?

To je po sebi kontradiktorna konstatacija. Revolucija ne bi bila revolucija da se njome može upravljati donošenjem zakona, pravilnika i mjera politike. On ima svoju dinamiku i smjer kretanja.

Autori smatraju da su pokretači nove revolucije održivog razvoja nevidljivi ali mnogobrojni postojeći pojedinci koji su u suštini nezadovoljni životom koji žive i koji će kao i skupina prvih poljoprivrednika ili prvih industrijalista biti vijesnici novog doba. Ključna poluga njihovog djelovanja su **informacije**. Ne bilo kakve, nego relevantne, odlučujuće, probrane, snažne, točne i pravovremene informacije. Ti će pojedinci, kao crvotočina u drvetu, promijeniti svijet. Kako će doći do toga?

Margaret Mead je napisala: "*Nikada ne podcjenjuj moć male skupine pojedinaca da promijene svijet. Doista, to je jedini način kako se do sada svijet mijenjao.*"

Pitanje je sada, kojim mehanizmima možemo dovesti do promjene, kako pokrenuti skupine koje mogu dovesti do promjene. Autori govore o uobičajenim mehanizmima koji se najčešće koriste za uvođenje promjena: racionalna analiza, prikupljanje podataka, sistemsko razmišljanje, kompjutersko modeliranje, zagovaranje. No, sve su ove metode korisne i moraju se upotrijebiti ali nisu dovoljne. Kao što je recikliranje mehanizam rješavanja otpada, ono ne može samo riješiti pitanje zagađenosti. Autori su isprobali još 5 tipova alata koji bi mogli biti korisni za poticanje promjena. Ti su alati imanentni skupinama koje imaju plan preživjeti na dugi rok.

Oni preporučuju: stvaranje vizije, umrežavanje, istinoljubivost, učenje i ljubav. Kakvi su to alati? K tome oni dolaze od pojedinaca koji su majstori svojih struka: ekonomisti, biolozi, matematičari, ekolozi. I ti bi alati trebali promijeniti svijet???

Metodologija revolucije

Stvaranje vizije je u stvari stvaranje slike željene budućnosti. Bez opterećenja onoga što nam je rečeno da bi trebali ili ne bi trebali htjeti. Želja koja proizlazi za

čistog unutrašnjeg poriva s onu stranu racionalnog i mogućeg. Razložnost ovog postupka je čudesna ljudska sposobnost da na temelju svojih vizija akcijom stvara resurse, uvjete i načine kojima će se vizija ostvariti. Akcija koja slijedi viziju je nadahnuta motivacijom unutrašnje volje. Akcija bez vizije je beskorisno gubljenje energije. Autori ovdje navode niz vizija koje bi mogle voditi održivom razvoju. Neki od njih su: Imati "vođe" koji su poštteni, koji se prema drugima odnose s poštovanjem, koji su skromni i više zainteresirani za služenje nego za vladanje; njegovanje razloga za život i poštivanje sebe koje ne proizlazi iz materijalnih dobara.

Umrežavanje je mehanizam spajanja istomišljenika. Ključni elementi mreža su razmjena informacija, ideja, međusobna podrška i uvažavanje, povjerenje i podrška. **One znače da čovjek nije sam.** Globalne mreže podržavane kroz nove ICT tehnologije mogu omogućiti i siromašnima da se uključe u ključne komunikacije vezane za održivi razvoj.

Istinoljublje. Premda je istina teško uhvatljiva kvaliteta, neistine mogu dovesti do velikih distorzija u tijekovima informacija. Primjeri neistinitih konstatacija mogli bi biti: *tržišni sustav će automatski stvoriti budućnost koju želimo*, ali zapravo mi sami moramo odlučiti o budućnosti koju priželjkujemo. Tek tada možemo koristiti tržišni sustav uz druge organizacijske metode da to i ostvarimo.

Učenje. Dubina ljudskog neznanja veća je no što bi htjeli priznati. Štoviše, nitko pojedinačno nema dovoljno znanja da bi mogao dati sva potrebna rješenja. Učenjem autori smatraju želju da se stvari otkrivaju polako, da se isprobaju, da se skupljaju informacije o posljedicama akcija uključujući informacije o tome da su akcije bile neuspješne.

Ljubav. U našem svijetu ljubav je smještena u područje intime i emotivnog prostora koji otvaramo bliskim osobama u svom neposrednom okruženju. Pomisao da je ljubav prema čovjeku i prirodi općenito moguća i poželjna nije prihvaćena ni poticana. Društvo koje sustavno potiče individualizam, kompetitivnost i kratkoročni probitak ne može biti održivo. Novi svijet koji može dugotrajno opstati mora sustavno poticati najbolje ljudske kvalitete.

Osmo poglavlje završava pokušajem viziranja budućnosti. Konstatiraju da se budućnost... naprosto ne može predmnjevati. Međutim, u jedno su sigurni. Budućnost sadrži izbor, i to izbor između različitih mentalnih modela svaki od kojih vodi u različite scenarije. Jedan od modela govori: ne postoje nikakva ograničenja rastu. On potiče postojeći sustav i ubrzava približavanje granicama rasta. Drugi mentalni model navodi da su granice vrlo realne i skoro dosegnute. On pesimistički konstatira da pomoći nema jer se ljudi neće promijeniti - time ubrzava samopredskazanje kraja. Treći mentalni model prihvaća da su granice realne i skoro dostignute ali još ima vremena ako se odmah pristupi planiranju uspostavljanja nove prirodne ravnoteže. Nema načina da znamo, ako ne probamo.

Krajnji zaključak ističe aktivizacijski princip u promišljanju održivog razvoja. On je poziv na kolektivni poduzetnički pothvat kojem je cilj promjena nas samih ne bi li se izbjegla revolucija poput industrijske koja je, kao i poljoprivredna prije nje, zbog svoje uspješnosti dovela do granica svoga rasta. Odgovor, čini se, leži u uvjetovanosti tranzicije. Autori navode jedan od mehanizama koji bi mogao objasniti promjenu iz jednog u drugi sustav. U prethodnim revolucijama to je bio nedostatak potrebnih resursa za daljnji rast. U budućnosti se, pozivanjem na opće ljudske vrijednosti, zajedništvo, prosvjetljeno liderstvo želi izbjeći doseganje granica rasta post-industrijskog doba. Kao i kod Marxovog dijalektičkog materijalizma, sjeme promjena je tu i uz malo sreće i veliku pomoć telekomunikacijskih tehnologija umrežavanjem istomišljenika, novi svijet se čini nekako moguć.